POZNEJME UKRAJINU

SBÍRKA INFORMAČNÍCH A ČASOVÝCH POJEDNÁNÍ O UKRAJINSKÉ OTÁZCE.

D. DOROŠENKO:

MEZINÁRODNÍ ORIENTACE UKRAJINCŮ ZA VÁLKY A REVOLUCE

ČESKÁ SERIE
Číslo 9.

ČERVENEC
1 9 1 9

KYJIV-PRAHA
Cena 1 K.

NÁKLADEM UKRAJINSKÉHO VYDAVATELSKÉHO DRUŽSTVA „ČAS", KYJIV-PRAHA. TISKEM LIDOVÉ KNIHTISKÁRNY J. SKALÁK A SPOL. PRAHA II., HYBERNSKÁ 7.

Ve sbírce „POZNEJME UKRAJINU“ dosud vyšly tyto svazečky:

V tisku jsou:

Další svazečky se připravují.

UPOZORNĚNÍ.

V KOMISI MÁ:

EXPEDICE B. HAVLÍČKA
PRAHA II.,
VODIČKOVA ULICE Č. 32.

CENA 1 K
VČETNĚ DRAHOTNÍ PŘIRÁŽKY.

POZNEJME UKRAJINU

SBÍRKA INFORMAČNÍCH A ČASOVÝCH POJEDNÁNÍ O UKRAJINSKÉ OTÁZCE.

D. DOROŠENKO:

MEZINÁRODNÍ ORIENTACE UKRAJINCŮ ZA VÁLKY A REVOLUCE

ČERVENEC 1919

ČESKÁ SERIE — KYJIV-PRAHA

Číslo 9. — Cena 1 K.

NÁKLADEM UKRAJINSKÉHO VYDAVATELSKÉHO DRUŽSTVA „ČAS", KYJIV-PRAHA. TISKEM LIDOVÉ KNIHTISKÁRNY J. SKALÁK A SPOL. PRAHA II., HYBERNSKÁ 7.

Mezinárodní orientace Ukrajinců za války a revoluce.

Mezinárodní orientace Ukrajinců — mám na zřeteli především Ukrajince bývalé ruské říše — byla před válkou v těsném spojení s ideou ukrajinského státu. Pokud politické ideály ukrajinské veřejnosti nešly přes hranice státu ruského, pokud »volná Ukrajina« se jevila jako část nového Ruska, uvolněného od carského absolutismu a centralismu, potud mezinárodní orientace nezaujímala zvláštního místa v ukrajinské politické myšlence, a ty neb ony mezinárodní vztahy byly uvažovány se zřetelem k případnému jejich vlivu na vnitřní úpravu celé Rusi. Tak zvaného austrofilství, jímž se vysmívali nepřátelé Ukrajinců hnutí jejich na Rusku, ve skutečnosti neexistovalo. Pravda, každý, byť i jen málo uvědomělý národně, ale znající poměry v Rusku a Rakousku, si jasně uvědomil, že právní postavení Ukrajinců v konstitučním Rakousku je nepoměrně lepší, než v policejně byrokratickém Rusku, že tam byly aspoň volné ruce k zápasu za národní sebeurčení; ale také nikdo neidealisoval rakouských pořádků, ježto se dobře vědělo, jak se tam žije ukrajinskému národu pod polským jařmem. Avšak, používajíce konstitučního postavení Haliče k vytvoření ukrajinského Piemontu proti Rusku, nepomýšleli Ukrajinci idealisovati haličských poměrů a považovali je za jakýsi vzor pro případné uspořádání doma. Vůbec jest třeba říci, že v celém tehdejším Rusku spíše nedo-

ceňovali ústavních poměrů v Rakousku (ať již byly jakékoliv), než je přeceňovali: celé ruské veřejnosti se Rakousko jevilo jako klasická země nacionálního záští, národního útisku slabých silnými, — a ukrajinská veřejnost hlavně v posledním desetiletí uvědomovala si až příliš dobře zápas haličských bratrů s Poláky, než aby měli zvláštní sympatie pro státní rakouský system a praktiky.

Idea ukrajinského státu samostatného — vlastně obnovení bývalé samostatnosti ukrajinské — jeví se nejdříve v haličské Ukrajině ve formě postulátu uskutečnění ukrajinského státního práva v Rakousku analogicky s českým státním právem. Tento postulát v polovině 90. let minulého století postaví mladá radikální strana, jež ve svůj program r. 1896 vkládá usilování o vybudování samostatné Ukrajiny. Téhož se domáhali i ukrajinští sociální demokraté v Haliči ve svém programu z r. 1899, a za ním pak též strana národně demokratická. V dalším svém rozvoji toto usilování o samostatnost Ukrajiny přijalo na rakouském základu formu domáhání se uskutečnění státních práv ukrajinského národa v hranicích rakouské monarchie, totiž zřízení ukrajinské národní oblasti, do níž měla býti pojata východní Halič a severní ukrajinská Bukovina.

Trochu později (a též po prvé), r. 1900, bylo proneseno heslo samostatné Ukrajny i v ruském státu a sice v manifestu založené tam »Ukrajinské revoluční strany«, jež vydává pak propagační brožuru »Samostatná Ukrajina«, kde snahy o samostatnost se zakládaly na historickém právu. Touto snahou však se octla daleko mimo sféru, můžeme říci romantického ideálu, neboť brzo i sama strana se zřekla svého reelního stanoviska a přeměnila se v »Ukrajinskou sociálně demokratickou stranu« a její postulát se omezoval pouze na autonomii Ukrajiny v hranicích Ruska. Ale již samotné prohlášení idey samostatné Ukrajiny na obou stranách politického kordonu mělo, možno říci, osvěžující význam pro ukrajinskou veřejnost, zvláště pak pro mládež. Po dlouhých letech těžké politické reakce v Rusku, po

úpadku politické myšlenky ukrajinské a zredukování veškeré národní práce k akademickému pěstování historie, jazyka, ethnografie a vydavatelstva v mezích censurního povolení, toto prohlášení ideálu samostatnosti Ukrajiny mělo ohromný vliv a znovu rozvířilo ukrajinskou myšlenku politickou. Musíme míti na zřeteli, že téměř všichni význační činitelé budoucí samostatné Ukrajiny v letech 1917—18 vyšli z bývalé »Ukrajinské revoluční strany« a že z ní přešli do své periody »Sturm und Drang« a že v ní nabyli politického vychování. Velikou důležitost faktu prohlášení idey samostatného rodného státu dobře vycítil i náš Franko, který ve své stati z r. 1900 píše o tom: »Nechť z nynější naší perspektivy, s hlediska tak zvaného zdravého »chlopského« rozumu ideál samostatné Ukrajiny leží téměř za hranicemi možnosti. Nechť jest tomu tak! Ale nezapomeňme, že na tisíce stezek, které vedou k uskutečnění tohoto ideálu, leží právě tu pod našima nohama a závisí od našeho uvědomění toho ideálu, od přání pracovati pro jeho uskutečnění, a od toho, zda půjdeme v tomto směru, či zda se jinam obrátíme.«

Rozumí se, že r. 1900 za podmínek tehdejšího ruského absolutismu, za úplné temnoty a neuvědomělosti národních mass hovořiti o samostatnosti Ukrajiny bylo možno toliko theoreticky a se zřením k tomu, že jest to daleký ideál, ležící z tehdejší perspektivy mimo hranice možnosti. Ukrajinským patriotům a aktivním politikům, kteří musili též pracovati nelegálně v »pidpolných« stranách, se zdálo, že budoucnost ukrajinského národa, jeho národní a sociální osvobození záleží výlučně na úspěchu všeruského revolučního hnutí. Avšak revoluce r. 1905—6 ukázala, že ukrajinský ideál má velmi hluboké kořeny v národních massách. Široké národní hnutí koncem roku 1905, vznik ukrajinského tisku a žurnalistiky, organisace kulturně osvětové práce ve všech částech širé Ukrajiny, současně i sorganisování první státní dumy roku 1906 a druhé r. 1907 v ukrajinských parlamentárnich frakcích, jež čítaly každá přes 40 členů, všecko toto dokazovalo životnost národního hnutí ukrajinského, i jeho těsnou

souvislost se všeobecnými principy politického osvobození a sociálně ekonomické emancipace. Domáhání se autonomie Ukrajiny bylo postaveno jako praktické heslo politiky dne i stalo se populární i v nejširších kruzích obyvatelstva. Krutá reakce, která nastoupila po rozehnání druhé dumy, položila svou těžkou ruku i na celý program národního hnutí ukrajinského a likvidovala téměř všecky »vymoženosti revoluce« let 1905—1906. Avšak idea ukrajinské autonomie trvale se usídlila v ideologii ukrajinské veřejnosti a doplnila se a zformovala v programu »Sojuzu ukrajinských postupovců« — nejvlivnější to ukrajinské organisace z předválečných časů — v těchto hlavních třech postulátech: 1. parlamentarismu jakožto základu veškerého státního zřízení, 2. federalistického zřízení Ruska jakožto záruky práv je obývajících národů, 3. národně territoriální autonomie Ukrajiny v mezích ruské federace.

Když r. 1912 počaly se ohlašovati zprávy o možnosti války mezi Rakouskem a Ruskem a v politických kruzích ukrajinské Haliče počaly cirkulovati plány o možnosti urvati část ruské Ukrajiny a sloučiti ji s Rakouskem, tehda uprostřed Ukrajinců nad Dněprem, pokud bylo možno projeviti otevřeně názor o tak delikátní otázce, měla převahu myšlenka, že by celkem nebylo zle, kdyby porážkou ve válce se zmenšila moc říše ruské vůbec, a přičleněním nějaké části ukrajinského teritoria k Haliči zvětšil a posílil se »ukrajinský Piemont«. Ale k Rakousku vůbec stavěli se skepticky po všech těžkých rozčarováních, jichž doznala ukrajinská domáhání v Haliči, ve správě university, sněmovní reformy a j. Jest možno směle říci, že »rakouské orientace«, kterou tak často a tak zlobně připisovali Ukrajincům ruští nacionalisté a imperialisté, ve skutečnosti vůbec nebylo, mimo ovšem ojedinělé výjimky a to ještě ne ve smyslu principielního austrofilství, ale se zřetelem ke zvětšení ukrajinského territoria, jež by žilo v podmínkách konstitučního zřízení. Ještě menšího podkladu měly bajky o »germanofilské« orientaci za toho času. Že Ukrajinci si velmi cenili význam německého tisku, německých

politických kruhů, to se samo sebou rozumí: pro ně, jak i pro každou utlačovanou národnost bylo velmi významné upozorňovati na sebe evropskou veřejnost vůbec. Za tím účelem ruští Ukrajinci počali vydávati ve Vídni »Ukrainische Rundschau«, informační orgán v němčině psaný, ale starali se též o informování francouzské a anglické veřejnosti; bylo proto na příklad vydáno jich popudem specielní číslo pařížského měsíčníku »Les Annales des Nationalités« (N. 3—4, r. 1913), celkem věnované ukrajinské otázce, jejíž vstupní část napsal známý historik Charles Seignobos. Na systematicky udržované legendy o »pruských markách« polskými a ruskými nepřáteli ukrajinského hnutí, kteří zřejmě náleželi k nejhorlivějším zpátečníkům, mohli Ukrajinci reagovati jedině cestou soudních řízení.

Jedním z největších protivníků »rakouské«, či vůbec jaké černé orientace jevil se právě tehdejší vůdce ukrajinské veřejnosti v Rusku prof. M. Hruševskyj, s jehož jménem nepřátelé Ukrajinců spojovali nejvíce nařknutí a insinuací. V samý předvečer války vystoupil v případu zavraždění arcivévody Ferdinanda se statí v měsíčníku »Literárno-naukovy Vistnyk«, kde vystupuje co nejostřeji proti politice národního avanturismu a spojování nadějí s činností dynastií a jich kombinacemi, a nejednou zdůrazňuje svůj hlavní motiv, že Ukrajina farà da se. Rozumí se semo sebou, že knihu »Vistnyku« ihned zkonfiskovalo rakouské prokuratorium. Když začala válka, ruské úřady uvěznily prof. Hruševského a jiné poslaly do vyhnanství za »austrofilství« — a rakouská vláda téměř současně mu vytýkala velezradu.

Nastala velká světová válka. Hrozné divadlo ozbrojeného souboje mezi dvěma skupinami nejsilnějších států světa působilo tak silně na všecky kruhy ruské veřejnosti, že zastavily své účtování s carským režimem, odložily je až po ukončení války, a všemi silami: duševními i materielními stály k obraně říše, ku pomoci nenáviděným úřadům. Opravdu, počátek války vyvolal uprostřed Ruska nadšenou horlivost k obraně říše. Musí se

znáti, jak byla nenáviděna německá říše v Rusku po revoluci r. 1905—1906 tím, že podporovala reakční režim předválečných časů, jak se skládaly do zničení »pruského militarismu« veškeré naděje na povalení ruského absolutismu, aby se pochopily příčiny tohoto výbuchu hněvu proti Němcům, který zachvátil ruskou veřejnost — útočnou i klidné obyvatele na počátku války. K manifestaci státního patriotismu a loyálnosti musili se přidružiti i zástupci ostatních národů za času dumské manifestace i za jiných příležitostí. Neprojevovati pokud možno největší loyálnosti v ten moment značilo si podepsati div ne ortel z velezrády, a vyškrtnouti se ze seznamu těch, kteří měli právo súčastniti se milostí, jež měly spadnouti na hlavy věrných po povalení a zničení nenáviděného pruského militarismu a imperialismu.

Ruští Ukrajinci neměli ve čtvrté dumě svých zástupců, pročež jejich hlas nemohl zazněti ze sněmovní tribuny. Zbýval pouze tisk; nuže v hlavním orgánu sjednocených ukrajinských organisací, pomocí jehož mluvili k ruské veřejnosti, v moskevské »Ukrajinské Žizni« uveřejněna byla deklarace, že Ukrajinci vykonají svou občanskou povinnost vůči státu, že svou budoucnost vidí ve spolku s příštím obnoveným a zreformovaným Ruskem, že nemají důvěry vůči Rakousku, jež jednou pro vždy odpudilo od sebe Ukrajince politikou svou vůči Ukrajincům. Podobně více méně vyjádřila se kijevská »Rada«, avšak už druhého dne po tom byla »Rada« zastavena a zahájeno soustavné pronásledování Ukrajinců v Rusku. Ve skutečnosti ovšem nic jiného nebylo lze očekávati. Neboť Rusko jdouc zabrati Halič a zničiti tam »hnízdo mazepského hnutí« arci nemohlo tolerovati u sebe nic ukrajinského, i kdyby toto sebe loyálněji se manifestovalo. Ostatně bylo to jasné a pochopitelné všem Ukrajincům. Prohlášení »Ukrajinské Žizni« nepotkalo se s uznáním organisované ukrajinské veřejnosti. »Svaz ukrajinských pokrokovců« se usnesl na resoluci, že Ukrajinci v této válce mají zaujmouti neutrální stanovisko.

Obavy, že ruské úspěchy přinesou netušený pogrom ukrajin-

ského života na obou stranách rusko-rakouských hranic, byly překonány na dobro skutečností: bezohledné ničení nejmenších známek ukrajinského života kulturně národního, ohromný terror proti Ukrajincům, těžké žaláře, posílání do Sibíře pro samotnou příslušnost k ukrajinské národnosti, barbarské pronásledování unitářského náboženství, které nás přeneslo téměř do černých časů středověku — vše to dolehlo na nešťastnou Halič, ničenou kromě toho strašnými boji milionových armád. V Rusku ukrajinstvo bylo prostě proskribováno a vymazováno z běžného života a již samotného slova »Ukrajina, ukrajinský« bylo zakázáno používati. Když delegace ukrajinských činitelů se obrátila s intervencí k liberálnímu ministru zahraničnímu — Sazonovu, tento pokrčil na odpověď rameny a prohlásil, že jest nyní již nejvyšší čas skoncovati vše s ukrajinstvím.

Snadno se pochopí, jaká nálada se zmocnila ukrajinské veřejnosti, přinucené dívati se, jak Halič, vybojovaná převážně krví ukrajinského rolníka, jest vydána na pospas ruské reakci a zoologickému nacionalismu, s vyhlídkami, že další úspěchy ruské zbraně mají sebou přinésti též »definitivní« zničení ukrajinského hnutí v Ukrajině. Není proto divu, že ukrajinská veřejnost počala si vřele přáti porážky Ruska, neboť jedině v ní viděla záchranu svého národa. Ukrajinci musili se státi právě takovými »poraženci«, jako byli všichni přední Rusové, na příklad za času japonské války, kdy veškerá naděje Ruska byla spjata s případnou porážkou.

Když po pohromě ruské armády Hindenburgem a po obratu v Haliči, po očištění Polska, Litvy, Kuronska a části Bílé Rusi a Volyňska vojenský žár ruské veřejnosti trochu pohasl, když ruská politika v Haliči byla odsouzena samotnou ruskou veřejností, a ústy Miljukovými v dumě musila ji nazvati evropským skandálem«, když, jak to obyčejně bývá v despotických státech po vojenských porážkách, seslábl poněkud úřední útisk a veřejný život tím nabyl osvěžení. Ukrajinci dali se do vyjednávání

s liberálními a socialistickými stranami ruskými o nátlaku na vládu, aby změnila kurs co se týče neruských národů. Teprve tehda stalo se možné hovořiti s Rusy, kteří minulého roku — 1914, spiti vítězstvím, byli hluši a slepi na všecky stížnosti a volání. Ani tentokráte postuláty Ukrajinců, týkající se osnovy státního zřízení, nevycházely přes hranice ruského státu, v němž se Ukrajinci domáhali territoriálně národní autonomie.

Současně s tím Ukrajinci snažili se obrátiti na sebe pozornost i centrálních mocností i ententy a upozorniti na brutální deptání práv ukrajinského národa ruskými úřady. Za tím účelem byl vypracován projekt, vyslati do západní Evropy a do Ameriky emisary, a když se to nepodařilo pro neuvěřitelné překážky, Ruskem činěné jejich odjezdu, byl odeslán do rukou presidenta Spojených států severoamerických memoriál s protestem proti ruské politice vůči Ukrajincům. Při těchto pokusech mělo se na zřeteli navázati bezprostřední styky se »Sojuzem Vyzvolenja Ukrajiny«, organisací, jež povstala na začátku vojny ze středu emigrantů z ruské Ukrajiny. Organisované kruhy ukrajinské veřejnosti v Rusku celkem byly solidární s akcí »Sojuzu«, ale přály si míti s ním bezprostřední vztahy, aby bděly a chránily před některými kroky, jež se stanoviska taktického mohly by na myšlenky Ukrajinců z Ruska působiti nepříjemně.

Haličtí Ukrajinci na počátku války projevovali k Rakousku největší loyálnost, ježto se dívali na jeho zápas s Ruskem jako na zápas s největším nepřítelem Ukrajinstva. Ale Rakousko vykonalo všecko možné, aby nejen ochladilo city svých ukrajinských občanů, ale projevilo jim dokonce nejčernější nevděk a nespravedlnost. Byly zahájeny barbarské útisky Ukrajinců na počátku války, když příčina všech neúspěchů rakouské armády byla spatřována ve »zradě« Rusínů a kdy celá ukrajinská národnost byla činěna odpovědnou za neštěstí armád, kdy na sta lidí hynulo na šibenici pro své domnělé »rusofilství« a na tisíce jich tlelo a mřelo v různých Thalerhofech. Když

pak r. 1915 byla větší část Haliče osvobozena, za všecka strádání, jež ukrajinský národ musil snésti, za všecky oběti, za svůj dobrovolný zápas s Moskaly v řadách »sičových střelců«, Rakousko se odměnilo ukrajinskému národu projektem zemské autonomie Haliče, jímž Ukrajinci byli vydáváni Polákům na milost a nemilost. Tehdá vyvolalo to uprostřed Ukrajinců strašné rozhořčení; zpráva o tom dolétla i do ruské Ukrajiny, jež sama také snášela těžké útisky. Všem »rakouským« ilusím byla zasazena poslední neodčinitelná rána a výraz všeobecnému mínění dala stať prof. Hruševského, napsaná jím ve vyhnanství, jež měla charakteristický titul: »Konec rakouské orientace«.

Vskutku, Rakousko samotné svýma rukama ubíjelo důsledně veškeru víru v sebe, veškeru naději, již ještě chovala ukrajinská veřejnost, přinucená tragickými okolnostmi znovu hráti úlohu věrných »Tyroláků východu«. Jak silně ochably rakouské sympatie a stará loyálnost ukrajinského obyvatelstva Haliče, bylo zřejmo třeba již z toho, že, když po vypuknutí ruské revoluce dočasná vláda pověřila okupování Haliče a Bukoviny ukrajinskou administrací a kynuly svůdně velké perspektivy ukrajinství na Rusi, ukrajinské obyvatelstvo Haliče vyžadovalo si samo mocné ofensivy ruských vojsk k osvobození a chtělo se spojiti s volnou Ukrajinou a ne hynouti pod Rakouskem v polském jařmu.

Vybuchla velká ruská revoluce. Jeden z prvních a nejbližších následků bylo neobyčejné osvěžení ukrajinského hnutí, které ihned přijalo formu domáhání se široké národně territoriální autonomie při úmluvách o přestavění celé Rusi na federalistickém principu. Tento ruch vzrostl ohromnou silou a již v létě 1917 dočasná vláda byla nucena přivoliti k autonomii Ukrajiny v hranicích pěti gubernií se zvláštní správou ve formě tak zvaného generálního sekretariátu. I vláda ruská i ruská veřejnost přivolovala jen velmi neochotně k ukrajinským domáháním, a Ukrajincům bylo nutno velkou část svých postulátů realisovati

bia facti, k čemuž vláda pak musila volens nolens dáti svou sankci. Ruští liberálové a socialisté, kteří před tím byli hotovi theoreticky uznati autonomii i federaci, nyní, když autonomie Ukrajiny jevila se již jako reelný životní fakt následkem usilování širokých mass, nemohli se s tím smířiti a nazývali to rozbíjením jediné revoluční fronty, ba »nožem z zádech revoluce«.

Tyto vztahy vládnoucích tehdá liberálních a z části též socialistických kruhů (ruští sociální revolucionáři v čele s Kerenským) k realisaci hesla autonomie Ukrajiny vyvolaly uprostřed širokých vrstev ukrajinské veřejnosti velkou nespokojenost a rozmrzelost. Avšak posud celkem svědomitě, uvědoměle a loyálně trvala na »jediné revoluční frontě«, ačkoliv již bylo možno předvídati, že konflikt pro neochotu ruských kruhů jest nevyhnutelný.

Na počátku dubna roku 1917 v jedné ze svých statí prof. Hruševskyj psal: »Prapor samostatné Ukrajiny je svinut; ale ať nezavlaje v okamžiku, kdy ruští centralisté se pokusí vyrvati z našich rukou korouhev široké ukrajinské autonomie ve federalistickém a demokratickém státě ruském! Jest třeba při tom velké opatrnosti. To ať si uvědomí ředitelé ruského státu!« Tato slova prof. Hruševského byla prorocká. Mezi ruským imperialismem a centralismem s jedné strany, s druhé pak ukrajinským autonomismem byla příliš velká různost. Ukázalo se, že i u socialistů ruských nabývají vrchu momenty sociální, které převedly revoluci politickou v socialistickou. Vznikl bolševismus, jenž postupně shodil Miljukova a pak i Kerenského.

Heslo ruských liberálů a socialistů pro »válku až do vítězného konce« nevzbuzovalo zvláštního nadšení na Ukrajině, jež před tím nejvíce nesla tíhu války na svých plecích; přání skončiti válku a přejíti k tvůrčímu budování nového života na nových volných základech, jevilo se tam více, než kde jinde.

Avšak Ukrajina přes to přinesla poslušně své oběti k vytvoření ruského imperialismu až do doby, kdy vláda Kerenského padla úderem ruských socialistů-bolševiků. Před bouří anarchie a bezvládí musila sama užíti opatření k organisaci ústrojí a vojenské obrany, ježto na ten čas centrální úřad jim nejen nepomáhal k tomu, ale vším způsobem překážel organisační práci mladé zemské vlády ukrajinské, nazývaje všecka její opatření k organisaci země a aktivních jejích sil, projevy separatismu.

Když po pádu Kerenského v říjnu nastal předvečer bolševické vlády v Rusku, které prohlašovalo sebeurčení národnostní do krajnosti, tu ukrajinské centrální radě, jejímu parlamentu revolučnímu nezbývalo již nic jiného, než prohlásiti samostatnost Národní ukrajinské republiky universálem ze dne 7. listopadu 1917. Bylo to tak přirozené a tak to odpovídalo interessům země, že samotné konservativní poruštělé elementy země uvítaly toto prohlášení jako zabezpečení vlasti před demagogy a anarchií. Centrální rada učinila se tím populárnější, než kdy před tím.

Ukrajina vstoupila do počtu států evropského světa, a od toho momentu vlastně počíná její mezinárodní státní politika. Již v létě zástupci států dohodových obrátili bedlivý zřetel v Kyjevě k ukrajinským snahám po autonomii, a v důsledku toho zdálo se jim Rusko projevovati již méně síly odporu ve válce — a pak s druhé strany Ukrajina zůstávala »oasou« uprostřed moru všeruské anarchie, ba organisovala svou vlastní armádu národní. To vše způsobilo, že dohoda přenesla své naděje na Ukrajince. Agenti dohody snažili se stůj co stůj přemluviti Ukrajince k vytrvání na frontě. Ale pokračování ve válce aneb dokonce jen udržování válečného stavu bylo nemožno pro mladou ukrajinskou republiku, pro niž otázka míru byla otázkou života či smrti.

Vymáhati na Ukrajině pokračování ve válce, jež zahubilo i Rusko, znamenalo zapsati ukrajinskou republiku do seznamu

sebevrahů. Ale tomu nemohli nebo nechtěli rozuměti zástupci Anglie i Francie, kteří vedli živá vyjednávání v Kyjevě s ukrajinským zahraničním ministrem O. Šulginym.

Situace stala se tím hroživější, že bolševická ruská vláda již v prosinci vypověděla Národní ukrajinské republice válku, a za takových okolností neuzavříti zvláštní mír s centrálními mocnostmi, zvláště když padala na váhu jejich milionová pomoc proti bolševické invasi, žádná vláda Ukrajiny se neodvážila a zvláště ne po bombardování Kyjeva a krvavé řeži, již uchystali Rusové po dobytí Kyjeva Ukrajincům. Mír s Rakouskem a Německem měl již proto velký význam, že odkrýval možnost styků s Haličí, odkud mohly přijíti kádry ukrajinských úředníků, kulturních činitelů, tolik potřebných mladému ukrajinskému státu, a kde vůbec byly statisíce politicky i národně uvědomělých Ukrajinců (díky kulturně osvětové práci činitelů »Sojuzu Vyzvolenja Ukrainy« v jejich táborech). Neuzavříti mír v Brestu v ten moment, kdy tam vyjednávala se zástupci centrálních mocností bolševická delegace, jež si osobovala právo hovořiti též za Ukrajinu a jež také několik měsíců potom skutečně uzavřela dle vlastního přiznání L. Trockého »hnusný mír« — nemělo by žádného smyslu. Od tohoto momentu otevírala se též možnost přistoupiti k upokojení země, rozrušené bolševickou agitací, k opětnému vybudování materielních ruin, uvésti život do normálních kolejí a provésti v něm ony veliké sociálně hospodářské reformy, jež musily tvořiti základ jako důsledek velké revoluce.

Brestský mír se dal brzy vycítiti svými negativními stránkami pro ukrajinský národ. Pro centrální mocnosti byl to především Brotfrieden, ale ukrajinský sedlák nepospíchal příliš vydati svůj chléb, který byl skutečným jeho »zlatým fondem«, za papírové asignace, ježto nedostával nic rovnorodého: naděje na obdržení německých průmyslových výrobků. Ale byly ještě seriosnější příčiny nedorozumění mezi oběma stranami. Přes

všechen zájem, jejž Němci projevovali po dobu války pro Ukrajinu, ukázalo se, že nemají porozumění pro její stanovisko, že si vůbec neuvědomují složitostí, komplikovaných ještě mírem. Vůdci německé politiky na Ukrajině byli nikoliv liberální žurnalisté a profesoři, u nichž vlastně také nebylo opravdových sympatií k ukrajinskému národu, ač ukazovali na vzájemný užitek sblížení, ale obyčejní pruští generálové, již si vedli v Ukrajině právě tak, jak tomu zvykli v Belgii, Polsku, Rumunsku, s úplným zanedbáváním všech místních zvláštností, národního citu a důstojnosti, interesů obyvatelstva, a to vše v čase, kdy vše dokola vřelo ještě revolučními náladami. Není divu, že jen vedoucí tehdejší ukrajinští politikové nazývali německé vojsko »přátelským«, »spojeneckým« atd.

V očích obyvatelstva Němci byli obyčejnými obsaditeli, s nimiž po tři leta vedl se úporný boj. Diplomatičtí zástupci Německa a Rakouska znamenali málo vedle svých vojenských kolegů. Mimo to obě dvě mocnosti vyslaly za své zástupce lidi, kteří se representovali naprosto nesympaticky ukrajinské demokracii jak politikou tak i vychováním: barona Muhma a hraběte Forgače. Nebylo divu, že němečtí vojenští i civilní zástupci nedovedli se zaujmouti a porozuměti ukrajinské demokratické veřejnosti, ale že velmi záhy za to se sblížili s místními polskými a ruskými velkopanskými a kapitalistickými kruhy; — informovali se uprostřed těchto kruhů a odtud jejich orientace. A co dělali Němci v čas, kdy Centrální rada chystala socialisaci země bez výkupu a nacionalisaci průmyslu? Můžeme si představiti, v jakém asi světle se jevily stanovisko a charakter činnosti ukrajinské vlády dle jejich informací!

Spravedlnost žádá upozorniti, že kabinet Holubovyčův, který zavládl ještě v polovině ledna za boje s bolševiky, nyní po návratu do Kyjeva nedovedl se povznésti nad úroveň stranickosti, nedovedl utvořiti národní vládu ukrajinskou, která by sjednotila uprostřed tvůrčí práce všecky živé elementy země.

a práci bylo tehdá otevřeno takové neomezené pole! Autorita strany sociálně revoluční neměla již té síly, co před rokem. a kabinet Holubovyčův nedovedl sjednotiti pro sebe sympatií ani vážnosti u širokých kruhů demokratické veřejnosti ukrajinské, nedovedl se dokonce uhájiti před spiknutím, které se vedlo již otevřeně a jež se ohlásilo tak novým převratem v dubnu r. 1918.

Toto spiknutí ve shodě s Němci se vedlo v kruzích velikých majitelů půdy a důstojníků — ruských i ukrajinských, jichž ukrajinská vláda nedovedla převésti na svou stranu, které zbavila služby a tím si je znepřátelila. Spiklenci se rozhodli opříti se o vrstvu zámožnějšího rolnictva a kozáctva, tak zvaných »chliborobů«, velmi pohněvanou zrušením soukromého majetnictví. Vědouce, že každý převrat, jenž by nebyl opřen aspoň o formální prohlášení ukrajinského státu a jež by se nevedlo pod nacionálním praporem, by vzbudil proti sobě oposici veškeré ukrajinské veřejnosti a obranu národní vlády, dirigující spiklenci rozhodli se obnoviti bývalé »hetmanství«, jakožto emblem samostatné Ukrajiny, jenž měl za sebou slavnou historickou tradici a jenž zároveň shromažďoval v osobě hetmanově všecky síly vojenské diktatury a tak poskytoval možnost přeměniti sociální reformy Centrální rady a »zavésti v zemi pořádek«. Na hetmanství postavili kandidaturu generál-lieutnanta ruské armády, potomka starého ukrajinského rodu, jenž již jednou — na počátku 18. stol. — měl jednoho člena rodiny hetmanem, osobnost doposud ničím do veřejnosti neproniknuvší, ale doprovázenou národními sympatiemi. Byl to Pavlo Skoropadskyj, majitel velkých latifundií v poltavské a černihovské gubernii. Převrat podporovali Němci a oni též jej vlastně provedli koncem dubna 1918.

V Kyjevě byl svolán několikatisícový sjezd »chliborobů« — majitelů, který prohlásil volbu — Skoropadského — za hetmana, zatím co Němci nejbrutálnějším způsobem rozehnali Centrální

radu a uvěznili několik ministrů, odzbrojivše před tím ukrajinskou divisi, oddanou republikánské vládě. Hetman prohlásil nedotknutelnost práva vlastnického a utvořil kabinet ministrů z ruských liberálních činitelů a dvou, tří Ukrajinců, kteří do té doby nehráli žádné aktivní role v národním hnutí. Když ukrajinští činitelé byli požádáni, aby vstoupili do kabinetu, rozhodně odmítli. Převrat vyvolal veliké nepřátelství ke kruhům, které nyní usilovaly o reakci jak sociální tak i politicko-národní. Byl však též zvláště těžkou ranou pro ukrajinské socialisty, ježto uvedl celou jejich práci za časů revoluce v niveč. Velké rozčarování zmocnilo se pak i širokých národních vrstev, když spustošenou zemí počaly procházeti »kárné« oddíly, složené z ruských důstojníků a Němců a vymáhaly na sedlácích kontribuce za přehmaty a škody, učiněné za času agrárního hnutí poměščíkům.

Zatím hetman činil všemožné pokusy, aby se dohodl s ukrajinskou veřejností na podkladě státně národních zájmů ukrajinských; při každé příležitosti zdůrazňoval, že všecky jeho snahy směřují k utvoření silného státu na podkladě národnostním, volal Ukrajince k spolupráci, navázal styky se sovětským Ruskem, při čemž samostatnost a nezávislost Ukrajiny byla stavěna jako nutná premissa. Ale všecky jeho snahy selhaly; toliko jednotliví lidé z ukrajinských činitelů hlásili se k spolupráci s hetmanskou vládou v zájmu udržení vážnosti státní ukrajinské tradice i při novém nenárodním režimu — ale vystavovali tím svá jména odiu ukrajinské veřejnosti, že pracují s »usurpátorskou« vládou. Vlastně před hetmanem byl velmi prostý způsob dohodnouti se s ukrajinskou veřejností a dokonce státi se nejpopulárnější osobou uprostřed národních mass: bylo třeba postaviti se na stranu ukrajinské demokracie v jejích službách, nacionalisovati kabinet ministerský, provésti agrární reformu v zájmu drobného rolnictva a tak by se stal vskutku národním hrdinou. Ale hetman byl příliš cizí svým vychováním a názory ideálům ukrajinské demokracie, ba cizím byl svým vychováním těm národním kruhům ukrajinským, jež by se mu

svou třídou přiblížily. Proto se obrátily v niveč všecky jeho snahy a pokusy. Ministři-Rusové povolávali do svých odborových kanceláří Rusy z Petrohradu a Moskvy a ti šli do Kyjeva jako do republikánské části carské říše a rusifikovali ministerstva. Administrace v městech, složená převážně ze zástupců třídy poměščíků a ze starých úředníků ještě z carského režimu, pod záminkou boje s bolševismem ničila ukrajinskou demokratickou inteligenci, plníc jí vězení a koncentrační německé tábory. Význační činitelé dřívějši éry, ti, co zápolili s bolševismem, octli se ve vězeních, Simonem Petljurou počínaje. Národ odpověděl povstáními, jež se táhla průběhem celého léta, a na něž odpovídali Němci a Rakušané hrozně. Nic nevzbudilo takového děsu, ba ani řádění bolševiků, jako tyto excellence, jež postupovaly — jménem ukrajinského státu.

Za takových okolností neměla žádného trvalého významu všecka opatření na poli navázání mezinárodních styků, která provádělo ministerstvo zahraničních záležitostí, ježto bylo mimo ruce ukrajinské tím spíše, že i němečtí i rakouští diplomaté udělali všecko možné, aby zdrželi a ztížili styky mezi Ukrajinou a jinými státy. Formální zavedení pořádku na Ukrajině, konstituce pevnějších forem státní organisace, to vše poskytovalo basi pro mezinárodní styky s Ukrajinou i k uznání její suverénnosti aspoň se strany centrálních mocností. Němečtí diplomaté především nedopouštěli možnosti navázati styky diplomatické a hospodářské nejen s dohodou, což bylo pro Ukrajinu nejžádoucnější, a což bylo možno vzhledem k tomu, že byla neutrální (rakousko-německá vojska přišla na Ukrajinu ochrániti zemi před moskevskými bolševiky) — ale též se státy neutrálními. Ukrajina uprostřed léta 1918 fakticky vešla ve styky jen s Německem, Rakouskem, Bulharskem, Tureckem a se státy, jež vznikly na místě bývalého Ruska: Finskem, Polskem, Gruzínskem, Donem. Ale koncem léta podařilo se již navázati styky se Švýcarskem, Dánskem, a s Rumunskem byla uzavřena obchodní smlouva. Německá diplomacie nejen že stěžovala mezinárodní styky

Ukrajiny, ale nedávala ani možnosti uskutečniti národní tužby Ukrajinců po sjednocení území, obydleného ukrajinským národem v hranicích bývalého Ruska. Nikomu jinému, než dvojaké, neupřímné politice Němců vděčí Ukrajina ztrátu Kubaně, Krymu, Bessarabie, z nichž Krym byl již z části obsazen ukrajinským vojskem, jež však na zakročení Němců bylo odvoláno; též v Kubánsku, zachváceném bolševiky, zakazovali Němci ozbrojenou pomoc a připustili obsazení jeho armádou dobrovolníků Alexejeva, Děnikina. Německá diplomacie brzdila též akci organisace ukrajinské armády, k jejímuž formování bylo přistoupeno teprve na podzim, kdy bylo již ztraceno několik momentů, kdy bylo možno malými silami sjednotiti veškeré území ukrajinské. Dokonce i neúspěch mírových vyjednávání s Moskvou vděčí Ukrajina německé diplomacii, jež koncem léta počala koketovati s bolševiky a tím paralysovala všecka ukrajinská opatření dobýti si míru, jenž by zabezpečil Ukrajině aspoň celistvost jejího území.

Rakouská diplomacie na Ukrajině, zosobněná hrabětem Forgačem, specialistou-Srbožroutem, vedla si úplně bezbarvě. Stačí připomenouti si historii anulování tajemné úmluvy o rozdělení Haliče, provedené za spolupůsobení německé vlády, jež v Berlíně zničila originál textu úmluvy, kterou oba dva spojenci znásilnili hetmanskou vládu, že ani nesměla protestovati proti hrozbě rozdělením Ukrajiny mezi Rakousko a Německo; dále historii cholmskou, kdy hr. Forgač usiloval vynutiti na ukrajinské vládě zřeknutí se hranic s Polskem, určených mírem brestským, což se mu nepodařilo. Když ještě dodáme, že bezmocnost a nestydatost v záležitosti uchvácení ukrajinského vojenského a vůbec státního majetku rakousko-uherskými vojáky, a brutálné chování k místním správám a k obyvatelstvu — převyšovaly ještě ono známé chování vojsk německých, lehce pochopíme, jaké pocity vyvolávali u Ukrajinců tito »spojenci a přátelé«, ať už to bylo u představitele samotné vlády či posledního chuďasa na vsi.

Ukrajinská vláda snažila se všemi způsoby zachovati svou neutrální posici vůči oběma koalicím nepřátelským a pokud to šlo, navázati styky s dohodou prostřednictvím neutrálních států.

Teprve začátkem podzimu podařilo se učiniti první kroky vysláním missí do Švýcar a Skandinavie, za nímž mělo následovati vyslání missí do států dohodových. Koncem října ukrajinským elementům podařilo se svrhnouti rusofilský kabinet a provésti částečnou »ukrajinisaci« nového kabinetu s prvním premierem Lyzohubem v čele. Zdálo se, že již dochází k dorozumění s ukrajinskou veřejností, která byla representována pevnou organisací »Nacyonalnyj Sojuz«. Současně pak s neúspěchy na frontě slábl německý vojenský režim na Ukrajině, a stávalo se jasným, že k vládě v Německu se mají dostati socialisté, s nimiž už bylo lze hovořiti též o změně německého kursu vůči Ukrajině. Již bylo ohlášeno vypracování zákona agrární reformy a svolání sněmu ukrajinského. V druhé polovině října zahraniční ministr Dorošenko odjel do Berlína s plánem zahájiti přes neutrální Švýcary bezprostřední styky se státy dohody, a když by se to podařilo, zajeti za týmž účelem do Paříže. V Berlíně Dorošenko shledal již takovou situaci, že mu prostě oznámili, že nyní již nic nemají proti bezprostředním stykům Ukrajiny s dohodou. Šlo mu o to nejdříve ze všeho získati přivolání dohody k dočasnému vyslání německých vojsk do Ukrajiny — jako odznak všeobecně evropského ochranného sboru, pokud by nebyla sformována vlastní ukrajinská armáda; když by dohoda na to nepřistoupila, mělo se jí navrhnouti vyslání vlastního smíšeného sboru místo německého. Dorošenko též mohl již mluviti s předáky německé sociálně demokratické strany o změně kursu německé politiky na Ukrajině. V ten čas vybuchla německá revoluce. Nyní bylo úplně jasno, že útisk německého militarismu se zřítí sám sebou, a že nebude již překážek jeho k navázání bezprostředních styků s dohodou. Dorošenko odjel tedy do Švýcar.

Ale v týž okamžik nastal nový převrat na Ukrajině. Reakční a rusofilské kruhy ukrajinské dobře chápaly, že s pádem německého militarismu a s uznáním samostatnosti Ukrajiny dohodou zvadnou všecky jejich naděje na udržení třídní politiky poměščíků a průmyslníků v Ukrajině a na utvoření Piemontu z Ukrajiny pro budoucí »jediné, nedělitelné Rusko«. Ukrajinisace kabinetu ministerského a možnost shody s dohodou nutily tyto kruhy k vyprovokování Ukrajinců k výstupu, jenž měl diskreditovati v očích celého evropského politického světa všecko hnutí ukrajinské jako bolševism a pak, podaří-li se to, přistoupiti rychle k restaurování Ruska, při čemž basí měla býti Ukrajina. Byly dány do chodu všecky intriky starých ruských diplomatů, v Jasách zřízeno centrum, odkud zástupci dohody v čele se záhadným francouzským »konsulem« Hennantem činili nátlak na Kyjev za účelem prohlásiti federaci s Ruskem a nastoupiti pochod k osvobození Moskvy od bolševiků. Byla to provokace a politika vedená úplně nedůstojnými prostředky. Hetman rozpustil právě utvořený, na polo již ukrajinský kabinet, a utvořil nový, čistě rusofilský a konservativní a prohlásil federaci s Ruskem. V tisku bylo z úředních kruhů rozšiřováno, že se to děje na kategorické prohlášení dohody v Jasách.

Nacionalnyj Sojuz odpověděl na to povstáním. V Bílé Cerkvi bylo utvořeno direktorium, v čelo revolučních vojsk se postavil Petljura, před několika dny vysvobozený z vězení, a tu se ukázalo, že za hetmanstvím nestojí žádná síla, kromě nečetných důstojnických oddílů a Rusů. V čele těchto oddílů stáli známí carští generálové, kteří se chovali k Národní ukrajinské vládě bez nejmenšího taktu. Národní massy pojímaly povstání jako ukončení nenáviděného »panského« a ruského režimu a vkládaly do něho samy sociální smysl a byly naprosto ochotny podporovati direktorium v jeho zápase s hetmanem. Za nějaké dva, tři měsíce bylo shromážděno a sformováno více než 200.000 revolučního vojska.

Již za měsíc bylo veškeré území ukrajinské v rukou direk-

toria — a v polovině prosince padl i sám Kyjev. Hetman uprchl a jeho ministři byli zatčeni. Byla znovu prohlášena Národní ukrajinská republika, která loyálně prohlásila přání žíti v míru a přátelství se všemi státy.

Ale přes toto přání vichřice nové války se rozpoutala nad Ukrajinou se dvou stran. Ještě v listopadu po rozkladu monarchie habsburské utvořila se právem sebeurčení východní ukrajinská Halič, avšak ihned musila ozbrojeně vystoupiti proti polským nárokům — pojati tuto ukrajinskou zemi do svého království. S východu pak vystoupili moskevští bolševici, nepokoušejíce se ani o označení důvodu pro své vystoupení. Rumunsko, využívajíc těžké situace ukrajinského národa, pospíšilo si zachvátiti Bukovinu. V týž čas byla všemi elementy, nepřátelskými ukrajinské samostatnosti, vedena zaujatá agitace u vlád a veřejnosti dohodové, snažící se diskreditovati ukrajinské hnutí, jeho tužby po rychlém základu ukrajinského státu — a vystavovati to za obyčejný bolševismus, nebezpečný sousedům a celé Evropě.

Zničená a zruinovaná země, zavlažována krví v zápase s nelítostným severním nepřítelem, hájíc se proti útokům Polska, ohrožena jsouc se všech stran, zaujímá heroická opatření, aby projevila své stanovisko před státy civilisovaného světa a dokázala, že její tužby nejsou ničím jiným, než uskutečniti vůči sobě principy, jež prohlásil Wilson — principy, mluvící o právu třebas i nejmenší národnosti na své sebeurčení.

Jsouc uznána a podporována evropskými státy v zápase s moskevským centralismem, zosobněným sovětskou vládou — Ukrajina stane se oporou pokoje a klidu ve východní Evropě, oporou čistě demokratických přání uprostřed svých nejbližších sousedů — Bělorusi, Moskevska, Litvy, Polska, Rumunska; až bude uklidněna a navrácena normálnímu hospodářskému životu, brzy zahojí též své materielní rány a znova se stane obilnicí Evropy a ještě intensivněji rozvine své ekonomické poměry,

než to bylo možno za útisku carského režimu, jenž ji vydal vykořistění se strany moskevsko-petrohradského centra. Bude-li nyní ponechána na pospas bolševickému nájezdu a anarchii, stane se ohromnou Makedonií, která na nekonečný čas bude příčinou děsných otřesů, nebezpečných pro celou Evropu. Všecky pak pokusy, galvanisovati spráchnivělou mrtvolu bývalého »vězení národů« budou jenom vodou na mlýn téže anarchii a věčné bouři.

Mimo sbírku »Poznejme Ukrajinu«, nákladem »Času«, vydány byly ještě tyto publikace:

Dr. V. Koroliv: Ukrajinský národní hrdina **Simon Petljura** (s podobiznou). Cena 3 K.

T. Ševčenko: Jan Hus (Kacíř). Český překlad F. Tichého. S předmluvou dra Št. Smal-Stoćkého a česky transkribovaným ukrajinským originálem básně. Cena K 2.50.

V tisku jsou:

Francouzský, anglický, německý překlad výše uvedené studie Korolivovy.

Dr. Š. Smal-Stoćkyj: Opravdové vyhlídky vzájemnosti mezi Československem a Ukrajinou.

Dr. Š. Dnistrjanškyj: Ukrajina. (Přehled ukrajinské otázky s národopisnou mapou.) Přeložil prof. N. Havel.

Co nejdříve vyjde několik sbírek **ukrajinských lidových pohádek** s illustracemi předních ukrajinských umělců.

K tisku se chystá sborník **Ukrajinská kultura,** který v řadě studií a pojednání podá přehledný obraz původní ukrajinské vzdělanosti v jejím historickém rozvoji.